

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Verus Ecclesiasticus Vocationem suam cognoscendi Avidus, Eidemqve Correspondendi Studiosus

Mansi, Giuseppe

Francofurti ad Mœnum, 1693

Cap. I. Historia ac mystica missæ explicatio

urn:nbn:de:hbz:466:1-38106

VERI

ECCLESIASTIC

LIBER QUINTUS,

In quo continetur expositio
Missæ.

Caput Primum.

*Historica, ac mystica Missæ
explicatio.*

UT librum hunc ultimâ comple-
am, perfectumque plenè perfectum
Ecclesiasticum, haud abs re multi-
cturum arbitratus sum, si eadem
breve aliquam adjungerem explicationem
ac notitiam sacrosanctæ Missæ, illiusque
ducerem originem, ac quid in ritibus, &
cærimonis ad eam pertinet, elucidarem
suasi enim mihi cognitionem exactam
rum rerum, magnam Ecclesiasticis
tere posse reverentiam ac attentionem

Manus

Veritas
elucidatio

supremum illud ministerium. Confirma-
vit me in hoc meo conceptu, ac inten-
tione exemplum Davidis, qui morti pro-
ximus evocavit ad se filium suum Salo-
monem, eidemque non solum præcepit
3. Reg. cap. 2. ut, *observaret custodias Do-*
mini DEI sui, ut ambularet in viis ejus,
verum etiam, *ut custodiret carimonias Do-*
mini. Primo ergo incipiam discurrere,
ac explicare missam, quæ vocatur *ea-*
techumenorum, quæ ab Introitu se ex-
tendit usque ad Offertorium exclusivè,
ante omnia autem eruderanda quæstio est,
quid nominis, breviterque videndum,
unde illud nomen Missa derivetur, & quid
significet, ut tanto huic mysterio sit im-
positum.

Aliqui volunt nomen illud originem
trahere ab Hebræa voce *Missah*, quod
idem est ac sacrificium, vel oblatio spon-
tanea, quæ fit cum caremonia elevationis
in altum, quod valde bene quadrat Missæ
sacrificio, in quo renovatur voluntaria illa
Redemptoris nostri Patri æterno in ara cru-
cis facta oblatio, cõformiter illi quod in Isaia
63. legimus: *Oblatus est, quia ipse voluit.* Alii
volunt, quod procedat à dictione Hebraica

Masech, quod significat debitum, quia
 Missa continetur pretium tam nostræ
 redemptionis, quam ad solvendum quoddam
 que debitum, illaque Deo persolvimus
 quasi tributum, ac voluntariam nostram
 refectionem, ac servitutis recognitionem
 pensum. Iterum deducunt alii à vocabulo
 septentrionali seu Germanico *Mess*, quod
 forum, nundinas, seu congregationem
 denotat. Alii volunt esse verbum
 latinum, idemque esse ac *Missionem*, de-
 ductum à verbo *Mitto*, seu destino, ea de
 causa, quod populus, per sacerdotem suos
 preces & orationes (uti aliqui dicunt) mittit
 ad Deum, vel etiam, quia per Angelos sa-
 cro-sancto assistentes sacrificio, divina de-
 feruntur mandata; vel etiam respectu ipsius
 Christi, qui pro salute nostra ab æterno
 Patre missus est, vel quia hoc sacrificium ta-
 le est, quod mittimus DEO, aut tandem
 quia per verbum illud alluditur ad dimissionem
 seu licentiam quæ lecto Evangelio de-
 beri solebat Catéchumenis, quæque hodie
 dum etiam datur omni populo, ab omni
 tota Missa. *Vaquetz. Q. 33. ar. 1. m. 3. P. 2.*
 licunque tandem sit Etymologia nominis
 certum est, Missam esse excellentissimum
 Sacrificium, institutum à CHRISTO

ab Apostolis practicum, haecenusque in Ecclesia Catholica continuatum, in quo simul & representatur, & renovatur Sacrificium & oblatio à CHRISTO facta in ara Crucis, conformiter definitioni Sacrosancti Concilii Tridentini: *sess. 2. In quo ille CHRISTUS continetur, & incruentè immolatur; qui in ara Crucis semel seipsum cruento obtulit*, ad aliorum differentiam Sacramentorum, in quibus quidem cruenti sacrificii applicantur merita, proprie tamen non representatur, ut autem ne minimum deflueret temporis momentum, in quo tam eximii Passionis Dominicæ beneficii, non recoleretur memoria, sacrificium illud instituit, quo cruentum illud semel in cruce peractum, inquit concilium Tridentinum ibidem, *eiusque memoria, in finem usque sæculi permanet, atque illius salutaris virtus applicatur*; ita ut & applicativum & commemorativum, hoc enim mediante, ex opere operato etiam animabus in purgatorio sanguis CHRISTI applicari potest, quod per nullum aliud medium fit, nisi altaris sacrificio legi Evangelicæ proprio, ordinario, visibili, & iterabili in Ecclesia, ut illud quod semel in cruce oblatum fuit cruentè, quotidie Sacerdotum ministerio in

altari renovaretur incrementè, ac sub panis
vini speciebus offerretur, & corpus & sanguis
Jesu Christi reciperetur. Figuratum hoc
sacrificium olim fuit in lege veteri per duo
hircos, qui ambo erant. *Propitiatoris propo-*
sato, Levit. 6. quorum unus occidebatur, &
sanguinolentus offerebatur; super alterum
autem, qui vivus remanebat, & Emittitur
(ad missam fortè alludendo) vocabatur
preces variæ fundebantur; item in *Agno*
Paschali, qui quia semel tantum in anno
ferebatur, semel in cruce peractum sacrifi-
cium repræsentabat; jure autem sacrificii
num, quoad quotidianam renovationem pe-
nitentiæ, etiam hoc nostrum exprimit, quod dum
singulis diebus in altari sub speciebus panis
& vini, concurrentibus aliis particularibus
precibus ac ceremoniis offerimus, aggrega-
tum ex omnibus illis, Missa appellatur.

Expeditis itaque binis hinc Quæstioni-
bus, scilicet quid nominis, & quid rei, ad
Missæ pergitur divisionem, quæ à variis
variè facta reperitur. Aliqui fundantur in
authoritate S. Dionysii Areopagite, *lib. 1. de*
de Ecclesiastica Hierarchia c. 3. Balt. C. 1. de
tit ad Dionys. O. L. Bon. C. 6. l. 1. de sacrif. Miss. quatuor
pliciter illam dividunt: Partem primam
quam Missam Catechumenorum appellant, *tertio*
de majore

designant usque ad Offertorium. Pro se-
cunda parte, ipsum ponunt Offertorium,
pro tertia, consecrationem utriusque spe-
ciei, quam alii à Præfatione extendunt us-
que ad *Pater noster*. Pars quarta secundum
aliquos est oblatio ejusdem Corporis, & San-
guinis Christi, juxta alios, ipsa Communio
etiam in illa includitur, quæ tamen à non-
nullis pro quinta parte accipitur, quamvis
etiam pro eadem designent reliquas oratio-
nes, quæ post Communionem fiunt usque
ad finem Missæ. Plures reducunt ipsam ad
quatuor partes, alii communius, solum ad
tres, id est, ab ipso principio usque ad Of-
fertorium, ab Offertorio usque ad Commu-
nionem, & à Communionem usque ad finem
totalis Missæ. Verum est, secundum doctri-
nam Divi Thomæ, 3. P. Q. 33. art. 4. quod to-
tum id, quod antecedit Offertorium, pro-
prie nihil aliud sit, quam præparatio quæ-
dam, ac instructio celebrationis, sacrosancti
huius mysterii: Sic igitur populo preparato,
& instructo, consequenter acceditur ad cele-
brationem mysterii, quod quidem & offertur,
& sacrificium, & consecratur, & sumitur,
& Sacramentum. Unde primò peragitur ob-
latio; Secundò Consecratio materie oblata;
Tertio ejusdem perceptio. Nos ideo, ad
dignitatem in Sacerdote celebraturo exci-
tan-

tandam devotionem, incipiemus explere
 Missam, ab illa parte, quæ præparatio
 pellatur, seu catechumenorum, ad quam
 choandam sacerdos vestitus sacris indus
 tis, è sacristia progreditur ad Altare; in
 actu repræsentatur Christus Dominus nobis
 summus Sacerdos secundum ordinem Mel
 chisedech, exiens è secretis cælorum penetra
 bus, vel ex utero immaculato virginis mari
 mæ, ut coram æterno Patre comparens, alle
 cat, *Ecce venio* cû Psalmista, cui tunc in spiritu
 exhibita fuit illa oblatio, quam de se ipso
 pro nostra redemptione, æterno Patri legit
 verbum incarnatum: vel etiam, per hunc
 exitum figuratur ipsemet Christus, exiens
 de Jerusalem crucem suam super humeros
 deferens, pergens que ad Calvaria Montem
 ad cruentum sui sacratissimi corporis in ara
 Crucis offerendum sacrificium. Missam sa
 cerdos incipit à signaculo sanctæ crucis, quo
 se ipsum munit & signat, cum invocante
 Sanctissimæ Trinitatis, exprimens incommu
 nem offerendi simul cum Christo illius
 sacrificium laudis, & gloriæ Sanctissimæ Trini
 tatis: coram qua optet, & voveat, per meritum
 in sancta cruce acquisita, comparere, cum
 firma spe obtinendi supernum auxilium
 sacratissima illa gravissimaque functione

quia, prout observat Tertullianus, antiquorum Christianorum mos fuit, ante omnia opera sua se signare signo S. Crucis, maximè necessarium fuit, in hac tanti momenti actione, illud præmittere.

Prævia sanctissima Trinitatis invocatione, ac, per signum sanctæ crucis ante oculos suos expositum, reflexione ad Christi Salvatoris Passionem, incipit sacerdos versus aliquot Psalmi: *Judica me Deus* &c. & apud alios, verum *Confitemini Domino* &c. in usu adhuc ex antiqua consuetudine, cujus meminit Micrologus, qua sacerdotes recitare solebant quatuor utilissimos Psalmos, scilicet, 83. *Qua dilecta* &c. 84. *Benedixisti* &c. 85. *Inclina Domine* &c. & 115. *Credidi propter quod* &c. qui modo non sunt amplius pars Missæ. sed pro celebratis opportunitate in præparatione ad missam dicuntur, cum adjuncto Ps. *de profundis*. 103. aliisque orationibus in Missali proposito. Fragmentum illud Psalmi plenum est variis excellentibus affectibus, humilitatis, confidentiæ, Fidei, charitatis, & Pœnitentiæ, excitantque Sacerdotem, ut cum tali fervore & consolatione accedere possit ad Altare, quam haberet, ac sentiret, si sua in se renovata foret juvenus, ut summa cum alacritate offerre valeret sacrosanctum sacrificium Missæ.

Præmittit confessionem generalem, more

communi pœnitentium, qui licet omnes
 sacram communionem non admitterent,
 una tamen voce omnes dicebant *Confiteor*
 &c. inter quos etiam ex humilitate (sele
 cerdos connumerat, ut sancti Spiritus obe
 diat admonitioni, qui dicit: *Iustus pro
 est accusator sui*, & quia in Sacrificio
 CHRISTUM repræsental, qui peccata
 nostra in se suscepit, & prout dicit Apostolus
 præ nimio Charitatis excessu, *venit in simi
 tudinem carnis peccati*, valde rationabiliter
 à peccatorum confessione Missa inchoatur.
 Volunt aliqui S. Pontianum Papam, alii S.
 Damasum instituisse, ut *confiteor* præmitte
 retur, ex quo certè id deducitur, *ultra illius*
 ac proxime esse antiquissimam, originemque
 trahere ex Apostolica traditione. Potest tamè
 etiam una alia assignari ratio, quod nimirum
 apud primos Christianos moris fuerit recen
 tem semper, præsentemque habere extremi
 Judicii memoriam; quapropter in Aurore
 diluculo adorationes surgebant, continuo
 habentes in mente, ac revolventes, ne futu
 te nocturno tempore, juxta Evangelicam
 præmonitionem, *sicut fur in nocte, ita veniet*,
 judiciũ superveniret, proindeq; ut parati es
 sent, publicam semper præmittebant confes
 sionem, quæ postea etiã in usu recepta fuit in
 horis
 Prim
 tu
 nem
 tio,
 tur m
 Altar
 etar
 quiar
 et vã
 tuetur
 ra M
 deoq;
 ran
 in in
 is pro
 in flu
 rum p
 Fel.
 10
 45.
 Spe
 Sub
 Na

horis Canonicis, & ab Ecclesiasticis indies in
 Prima recitatur; atque ita tandem ex ista con-
 suetudine, etiam ad ipsam Missæ celebratio-
 nem translata fuit. Sequitur postea Absolu-
 tio, aliæq; Orationes, quibus Divina implora-
 tur misericordia, interimque abscondit ad
 Altare, dumque ad hoc accedit, dicitque col-
 lectam, *Oremus* &c. mentionem facit Reli-
 quiarum Sanctorum, quæ in ipso altari con-
 servantur, atq; ex antiquissima, ac recepta con-
 suetudine in ipso debent reponi; etenim su-
 pra Martyrum corpora Altaria erigi solebant,
 adeoq; locus ille, in quo Martyrium consumma-
 verant, *mensa* appellari solebat, ob altare quod
 in honorem ipsorum erat extructum, cu-
 jus probationem, ac confirmationem, præter
 sanctum Augustinum in Psalmum octuagesi-
 mum primum, habemus in sancto Paulino:

*Epist. 1. cap. Plac. de cons. dist. 1. conc. Aphric.
 cap. 10. Carthag. 1. cap. 14. Bar. an. 261. nume-
 45.*

*Speſtant de ſuperis altaria rota fene-
 ſtris*

*Sub quibus intus habent Sanctorum corpo-
 ra ſedem;*

*Namque & Apostolici cineres sub cœlite
 mensa*

Depositi, placitum Christi spirantis odor
Pulveris inter sancta sacrificamina
dunt;

Et in epistola duodecima ad Severum,

Ecce sub accensis altaribus ossa piorum.

Convenire ad memorias Martyrum unum
rat ex signis fidei catholicæ, ibidemque esse
re sacrificium, ubi corpora illorum offeren-
bantur. Rei hujus non desunt exempla
pud Theodoretum, ac Sozomenum, *Reliq.*
lig. c. 24. Hist. Eccl. l. 8. c. 19. idem etiam
catum fuisse apud Reliquias Sanctorum Con-
fessorum. Usum hunc accepisse videtur
Ecclesia ex mysterioso illo altari, quod S. Jo-
annes vidit in Insula Pathmos, infra quod di-
cit, *Apoc. 6. vidit subtus altare animas interse-*
ctorum: Quapropter rationi valde congru-
um erat, ut similis honor corporibus illorum
exhiberetur in terris, quorum animæ jam
gaudent visione beatifica in cælis, dum in
illa ipsa corpora eadem aliquando redirent
gloria, quæ hac in vita cooperata fuerant
illam promerendam. In illa actione de-
bet se sacerdos reflectere ad id, quod magis
S. Joan. Chrysostomus: *Lib. 3. de sacerdotibus*
gita te, dum sacrificias, collocatum inter tales
virtutes medium, circumstantibus hinc inde
Sanctorum cuneis, uniendo Angelorum, etc.

per incruento sacrificio venerabiliter præsentium, invisibilem assistentiam, cum visibili Sanctorum, in quorum Reliquiis Deus glorificatur, stimulantque, ac excitant Sacerdotem, ad illos in quotidiana passionum mortificatione imitandos, obtinendamque virtutem angelicam excellenti suo statui congruentem.

In medio brevis illius Orationis, osculatur altare celebrans, ad antiquam observandam consuetudinem, *Maldon. tr. M. S. de carim. Mis.* per quam Episcopus, vel Presbyter in ingressu Ecclesiæ, prout refert S. Joan. Chrysostr. *Hom. 3. in Ep. ad Colos.* solebat populo annunciare pacem; cum ingressus fuerit is qui præest Ecclesiæ, statim dicit: *Pax omnibus,* quod juxta veterum Christianorum morem mutuum designabat osculum, ad periculum aërem omne præcavendum, omnemque præscindendum inordinatum affectum, substitutum fuit altare, seu alia aliqua imago sacra; neque enim inchoari debebat sacra functio, nisi offerri sacrificiū, nisi prius conciliata, exteriusque demonstrata, ac exhibita pace cum proximo, *Iustin. Mar. Ap. 2.* conformiter instructioni sancti Cyrilli *Lib. 12. in Ioan.* super illa verba Christi: *Pax vobis: In sanctis potissimum conventibus & synaxibus, circa ipsa myste-*

mysterii initia, hac invicem dicamus, Calisto
exp. Simeon Thess. atque ita forte ritus ille de-
 vatur ex Ecclesia Græca, in qua dum pri-
 vice Diaconus vadit ad altare, quod ipsi vo-
 cant parvum seu minorem introitum, eum
 dicit preces illas, quas appellant, *Irenice*,
 est, pacificas, quibus in principio Millepa-
 cem rogat. Burchardus *cap. 19.* unam
 assignat rationem: Quod nimirum ma-
 rius in sacro altari, non solum soleant ad-
 vari Martyrum Reliquiæ, verum etiam di-
 gustissimum Eucharistiæ Sacramentum, hoc
 in signum debitæ, affectuosæ, humillimæque
 reverentiæ, sicuti nonnunquam solent portu-
 rum osculari limina illorum, quos vehe-
 menter amamus, ac veneramus, meri-
 to introductum fuit, ut altare osculo salu-
 taretur, utpote continens, & asservens in se
 summum illud delectabile, omnique amore
 dignissimum, illum speciosum formæ præfiliis
 hominum, ipsummet Christum, imitando per
 hoc Reginam Esther, summitatem Secreti
 Assueri osculantem, ipsa inq; in Canticis sponsam
 sponsam, sponsum suum ad osculum invitantem.
 Enim verò, moris fuit apud Gen-
 tiles, lege ab Augusto Tiberio confirmata,
 si amici sibi invicem in via occurrerent, oscu-
 lo se mutuo salutarent, *Suet. in Tib. c. 34.*

endo itaq; ad alate omitti nullatenus debe-
bar actus tam cordialis venerationis, dum in-
feruore illo primi sæculi, fideles attingen-
tes solū ipsa Ecclesiarū limina, præter alios af-
fectus, ac venerationis demonstrationes, in-
firmasque ad terram utque inclinationes, &
prostrationes, eadem ipsa limina sacra etiam
deosculari deuotissimè solebant. Piam il-
lam, humilemque consuetudinem describit
S. Paulinus: Nat. 6. S. Fel.

*Sanctaque Felicis rapido peris atria cur-
su:*

*Ingressusque sacram magnis cum fletibus atr-
lam,*

Sternitur ante fores, & postibus oscula figit.

Caput Secundum.

Eadem materia latius deducitur.

Intritus, qui ut observat Doctor Angeli-
cus, sæpius ex aliis sacris libris, potissimum
tamen ex Psalmis, licet non ex ipsorum
textibus desumitur, unde & à Durando *irregu-
laris* appellatur, nomen illud sortitus est,
vel à missæ sacrificii inchoatione, aut præ-
mio, vel ab ipsius sacerdotis accessu ac in-
tritu, vel etiã ab ipso populi concursu ad Ec-
clesiam, qui cum successivè fieret, neque
omnes unà simul ad illam possent confluere,
ad